

بسمه تعالی

بررسی عوامل موثر در زندگی زناشویی از منظر اسلام

ریحانه حیدری^۱

چکیده :

ازدواج به عنوان پیوندی اجتماعی شناخته می شود که با وجود زیبایی هایی که به همراه دارد، با چالش هایی مواجه است. برای نیل به زندگی زناشویی موفق، نیاز به تلاش و تعامل مداوم بین زوجین است. مقاله به ضرورت افزایش آگاهی عمومی برای جلوگیری از فروپاشی زندگی مشترک و بهبود سطح تعاملات زوجها تأکید می کند. همچنین، تحقیقات متعددی که در این حوزه انجام شده اند، نشان می دهند که بهبود روابط زناشویی می تواند به ثبات و شادی بیشتر بینجامد. این مقاله به بررسی رویکردهای اسلامی نسبت به زندگی زناشویی می پردازد و عواملی را که بر کیفیت آن تأثیر می گذارند، شناسایی و تحلیل می کند. ازدواج به عنوان پیمانی الهی مطرح می شود که واکاوی آن در پرتو تعالیم اسلامی می تواند موجب تقویت روابط شود. مقاله شناخت نیازهای عاطفی و جسمانی زوجها از جمله محبت، احترام، و تعهد را مورد بحث قرار می دهد و بر لزوم تلاش مشترک برای حل مسائل تأکید می کند. بیان تفاوت های ذاتی بین زن و مرد و اهمیت تعامل سازنده میان آنها می تواند در بهبود روابط زناشویی مؤثر باشد. بهبود آگاهی عمومی در زمینه ارتباط زناشویی و جلوگیری از بحران های احتمالی از اهداف اساسی مقاله است، که در نهایت به توسعه خانواده های سالم و پایدار می انجامد. سوالی که مطرح می شود این است : عوامل موثر در زندگی زناشویی از منظر اسلام کدامند؟ که به روش توصیفی تحلیلی و کتابخانه ای به این سوال پاسخ داده می شود.

کلید واژه: اسلام، ازدواج، روابط زناشویی، عوامل موثر

^۱. مدرسه علمیه فاطمیه کارون، rh643973@gmail.com

مقدمه:

ازدواج در دیدگاه اسلامی نه تنها به عنوان یک قرارداد اجتماعی، بلکه به عنوان پیمانی مقدس و الهی در نظر گرفته می شود که بازتاب دهنده تعهد و مهر ورزیدن به شریک زندگی است. در جامعه معاصر، چالش های فرهنگی، اقتصادی و روانی متعددی می توانند بر روابط زناشویی تأثیر بگذارند. هم زمان، با افزایش نرخ طلاق و مشکلات زناشویی، درک عمیق تر اصول دینی که می توانند به عنوان ابزارهای مؤثر در بهبود کیفیت زندگی زناشویی عمل کنند، بیش از پیش اهمیت یافته است.

مسئله محوری این پژوهش، یافتن راه های موثری برای بهبود تقویت روابط زناشویی از طریق آموزه های اسلامی است، با تمرکز بر عواملی که می توانند به رضایت و پایداری زندگی مشترک بیفزایند. این عوامل شامل شناخت نیازهای عاطفی و جسمانی افراد، تقویت ارزش هایی چون اعتماد، احترام متقابل و توجه به حقوق و مسئولیت های مشترک هستند.

همچنین، بررسی این موضوع ضروری است که چگونه فاکتورهای مستقیم نظیر سلامت جسمانی و باورهای دینی و نیز عوامل غیرمستقیمی مانند درک و تفاهم متقابل می توانند به خوشبختی و دوام روابط بینجامند. افزایش آگاهی از این ابعاد می تواند به زوجها کمک کند تا زندگی مشترکی که با چالش های کمتری روبه رو است داشته باشند، و در عین حال پایه های مستحکمی برای تربیت نسل آینده فراهم آورند.

در این راستا، تحقیق به تأثیر آموزه های قرآنی، روایات، و نظر علمای دین در شکل گیری و پایداری خانواده می پردازد و تلاش می کند تا به سؤالاتی پاسخ دهد که چگونه این تعالیم می توانند به طور مستقیم و غیرمستقیم بر تعاملات زناشویی تأثیر مثبت داشته باشند. در نتیجه، هدف نهایی این است که استراتژی های عملی بیشتری برای ارتقاء کیفیت زندگی زناشویی بر اساس دیدگاه های اسلامی ارائه شود.

با ارائه این تبیین، می توان تصویری جامع تر از مسائل مرتبط با زندگی زناشویی و راهکارهای ارائه شده در اسلام به دست آورد که به بهبود روابط زوجین کمک می کند و در نهایت، جامعه ای سالم و پایدارتر را شکل می دهد. حال این پرسش مطرح است که عوامل موثر بر زندگی زناشویی چه می باشند؟ در زندگی مشترک، رابطه زناشویی (رابطه جنسی) به عنوان یکی از مهم ترین ارکان خانواده شناخته می شود. با این حال، متأسفانه بسیاری از افراد این موضوع را با بی اهمیتی مواجه می کنند و در پی تأمین نیازهای خود، به مسئولیت ها و وظایف همسرانشان توجه کافی را ندارند. این بی توجهی می تواند به نارضایتی و ناراحتی در روابط زناشویی منجر شود.

پرداختن محقق به این پژوهش می‌تواند تاثیر زیادی بر جلوگیری از متزلزل شدن زندگی زناشویی داشته باشد و اطلاعات مردم را نسبت به این مطالب آگاهی سازند.

مقاله کیفیت روابط زناشویی و عوامل موثر بر آن اثر: فاطمه فروزانفر نویسنده در این مقاله معتقد است که بهبود کیفیت زندگی زناشویی و ارائه راه‌کارهای عملی که بازتاب مشهود و محسوس در زندگی زناشویی داشته می‌تواند به ثبات بیشتر زندگی زوجین، تعامل بهتر آن‌ها با یکدیگر شادی و شادکامی لذت از زندگی سلامت روانی، اجتماعی آب و هوا و فضای مناسب امنیت شغلی، دارا بودن آزادی، تساوی جنسی، امنیت و ثبات سیاسی، سلامت بدنی زندگی مناسب خانوادگی منجر شود.

مقاله اثر بخشی غنی‌سازی روابط بر بهبود کیفیت زناشویی در زوجین اثر: محمد عیسی نژاد، سید احمد احمدی، عذرا اعتمادی

نویسندگان در این مقاله معتقدند در بیشتر جوامع، بررسی کیفیت روابط زناشویی نقش اساسی در ارزیابی کیفیت کلی ارتباطات کیفیت. خانوادگی دارد روابط زناشویی مفهومی چندبعدی است که شامل ابعاد گوناگون ارتباط زوجین مانند سازگاری، رضایت، شادمانی، انسجام و تعهد می‌شود. از جمله روش‌های قابل استفاده برای ارتقای روابط زناشویی، شیوه‌های غنی‌سازی است. غنی‌سازی، حرکت برای رشد رابطه زناشویی است و به تقویت رابطه از طریق ایجاد اهداف برای ازدواج می‌انجامد.

۱- مفهوم‌شناسی

۱-۱- معنای لغوی و اصطلاحی اسلام

واژه اسلام مصدر باب افعال از ماده «س-ل-م»^۱ به معنای صحت و عافیت و دوری از هرگونه عیب و نقص و فساد^۲ و در باب افعال به معنای زیر است: انقیاد،^۳ اطاعت کلی و بی قید و شرط و تسلیم محض بودن،^۴ اذعان به حکم الهی، اخلاص در عبادت^۵ این واژه مانند بیشتر اصطلاحات کلیدی قرآن پیشینه‌ای خاص در جاهلیت دارد این اصطلاح در آن دوران به طور کلی به معنای ترک کردن و دست کشیدن بوده است و عرب‌ها هنگامی فعل «اسلم» را به کار می‌بردند که شخص از چیزی که برای او بسیار عزیز و گران‌بها بود دست می‌کشید و آن را به دیگری که خواستار آن بود وا می‌گذاشت و در صورتی که آن چیز خودِ شخصِ وی باشد که گران‌بهاترین موجودی انسان است، در این حالت اسلام به معنای اطاعت کلی و بی‌قید و شرط و تسلیم محض بودن است. اسلام در اصطلاح به چهار معنا بکار می‌رود^۶:

۱. هرکسی که نوعی وحی الهی را می‌پذیرد به عام‌ترین معنای کلمه مسلمان است، خواه یهودی، مسیحی و یا زرتشتی باشد. به عبارت دیگر مسلمان در معنای نخست انسانی است که با استفاده از عقل و اختیار خویش یک شریعت و حیانی را بپذیرد.

۲. مسلمان به معنای همه مخلوقات هستی است که شریعت و قوانین الهی را می‌پذیرند به این معنا که این مخلوقات تابع قوانینی تخلف‌ناپذیرند که در اصطلاح قوانین طبیعت خوانده می‌شوند. توضیح اینکه حضور حکمت و اراده الهی را که همه مخلوقات تابع آنند و در واقع جز انسان هیچ مخلوقی راهی جز تبعیت از آن ندارد مثلاً سنگ هیچ اختیاری جز فرو افتادن ندارد بنابراین نیروی جاذبه یکی از جلوه‌های اراده الهی در مرتبه عالم مادی است که سنگ از آن تبعیت می‌کند بنابراین سنگ به این معنا مسلمان است.^۷

هر چیزی در عالم به این معنا مسلمان به معنای واقعی کلمه است به جز انسان که به دلیل اختیاری

۱. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص ۳۴۵.

۲. طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۷۱۵.

۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۲، ص ۲۹۵.

۴. توشیهیکو ایزوتسو، خدا و انسان در قرآن، ترجمه احمد آرام، ص ۲۵۶.

۵. سایت پژوه، برگرفته از مقاله «اسلام»، تاریخ بازیابی ۱۶/۷/۱۴۰۰.

۶. نصر، آرمان‌ها و واقعیت‌های اسلام، ترجمه: انشاءالله رحمتی، ص ۴۱.

۷. طباطبائی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۳۰۱.

که به امانت به او داده شده است می‌تواند از تسلیم شدن به اراده خداوند سر باز بزند. گرگ همیشه گرگ، عقاب همواره عقاب و کرم همواره کرم است. تنها انسان است که می‌تواند بسان گرگ درنده‌خو، همانند عقاب با عظمت و یا بسان کرم خاکی پست و حقیر باشد.

۳. مسلمان یک معنای والا نیز دارد که این معنا درباره اولیاء اطلاق می‌شود. همه موجودات به یک معنا به وجود خویش علم دارند و تنها انسان است که نسبت به علم خویش آگاه است و علم آگاهانه به وجود خویش دارد. ولی بسان طبیعت است از آن حیث که لحظه لحظه زندگی‌اش مطابق با اراده الهی، آگاهانه و فعالانه است در حالیکه مشارکت طبیعت در اراده الهی منفعلانه است. بر این اساس ولی همان همتای آگاهانه، فعالانه و عقلی مسلمان به معنای دوم، یعنی طبیعت است. او همانند طبیعت همه لحظات زندگی‌اش را بر طبق ناموس و قوانین الهی به سر می‌برد اما آگاهانه و به اختیار خویش چنین می‌کند بنابراین او حافظ طبیعت و همتای معنوی آن است. ۴. به معنایی خاص‌تر اسلام آخرین شریعت الهی است که در حدود چهارده قرن پیش بوسیله پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) به مردم ابلاغ شد.

پس اسلام واقعیتی کلی است که انسان و عالم محیط بر او را شامل می‌شود و در حاق ذات موجودات نهفته است.

علت نامگذاری شریعت خاتم به اسلام این است که در این دین بنده تسلیم اراده خدای سبحان است.^۱

۲-۱- تعریف لغوی و اصطلاحی رابطه

«ارتباط» از ریشه «ربط» به معنای بستن است و شامل هم‌بستگی و تعامل میان افراد می‌شود. «ارتباط» واژه‌ای عربی است از ماده «ربط» و از باب افتعال، به معنای بستن. وقتی گفته می‌شود «ربط الشیء» یعنی آن را بست.^۲ مشتقات این واژه در قرآن کریم پنج بار به صورت‌های «رباط»^۳، «یربط»^۴، «رابطوا»^۵، «ربطنا»^۶ و به معنای بستن و استوار کردن آمده است. اما در اصطلاح ارسطو دانشمند یونانی شاید اولین دانشمندی باشد که ۲۳۰۰ سال پیش نخستین بار زمینه ارتباط سخن

۱. طباطبائی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۳۰۱.

۲. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۵۷۹.

۳. سوره انفال، آیه ۶۰.

۴. همان، آیه ۱۱.

۵. سوره آل عمران، آیه ۲۰۰.

۶. سوره قصص: آیه ۱۰.

یکی از مسائلی که زوجین باید بدان اهتمام لازم را داشته باشند، فراهم کردن محیط امن و آرام برای یکدیگر است. زن به عنوان منبع آرامش در خانه باید به گونه‌ای با همسر خود تعامل کند که این آرامش به او منتقل شود. در طرف مقابل، مرد نیز باید به امنیت و آرامش زن در محیط خانه و خانواده توجه کند. محیط خانواده برای زن باید محیط امن، محیط عزت و محیط آرامش خاطر باشد تا او بتواند وظیفه اساسی خودش را که همین حفظ خانواده است، به بهترین وجه انجام دهد. اگر زن داخل خانواده امنیت روانی، اخلاقی و آسایش داشته باشد، می‌تواند به عنوان منبع آرامش، این حس را به فضای خانه و افراد آن انتقال دهد.^۱

۴-۵- احترام و تکریم متقابل

حفظ احترام یکدیگر نیز از عوامل تأثیرگذار بر تقویت روابط زوجین و حفظ خانواده است. زن و شوهر باید به یکدیگر احترام بگذارند؛ البته نه احترام ظاهری و تشریفاتی، بلکه احترامی واقعی؛ زیرا حفظ احترام به این معنا نیست که مثلاً همدیگر را با القاب و آداب صدا کنند؛ بلکه قلباً مرد به زن خود و زن به مرد خود، باید احساس احترام داشته باشند. احترام را در قلب خود نگهدارند، برای هم حرمت قائل باشند. این در اداره زندگی مهم است. بین زن و شوهر، اهانت و تحقیر و تذلیل نباشد که اهانت و تحقیر موجب می‌شود بنیان خانواده سست شده و محبت کم گردد.

۵-۵- همکاری در عرصه‌های مختلف

همکاری و کمک از وظایفی است که هر دو جنس باید به آن پایبند باشند. زن و مرد باید عون و بازوی یکدیگر باشند و هریک دیگری را در وظایفش یاری نماید. برای مثال مرد باید در کارهای خانه به همسر خود یاری رساند و با همکاری هم محیطی شاد، سرزنده و قابل زیست بسازند. البته این همکاری و کمک فقط به معنای دخالت و ورود به کارهای یکدیگر نیست؛ بلکه این کمک می‌تواند روحی و عاطفی باشد. همچنین بالاتر و مهم‌تر از این کمک‌های مادی، کمک به همدیگر در راه حفظ و تقویت دین و رعایت تقواست.

۶- رعایت معیارهای منطقی و اصولی همانندی و کفویت

ازدواج امری است مهم و سرنوشت‌ساز، کامیابی یا شکست در آن، در زندگی آینده تأثیر بسزایی دارد، همسر خوب و موافق، زندگی را قرین آرامش و آسایش می‌کند و زمینه را برای پرورش

۱. همان

استعدادهای درونی و ترقی و تعالی فراهم می‌سازد، بر عکس شکست در ازدواج موجب یأس و دلسردی می‌شود و استعدادهای درونی را از حرکت و تکامل باز می‌دارد^۱.
پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: «بعد از اسلام که بالاترین نعمت‌هاست، همسر خوب و شایسته بزرگ‌ترین نعمت زندگی است»^۲.

۱. مجتبی پیروز، لاله صیدالی، حجت الله شریفی، ازدواج و طلاق از منظر روانشناسی، ص ۲۳

۲. اسحاق علی خطابی هیکویی مقاله عوامل موثر در استحکام زندگی زناشویی، ص ۲۲

نتیجه گیری:

از مجموعه بحث‌ها چنین نتیجه می‌گیریم که هدف از ازدواج در اسلام به مراتب، بالاتر و مقدس‌تر از آن است که تنها در حد کام جویی جنسی باشد؛ زیرا اگر چنین بود هیچ فرقی میان ازدواج انسان و جفت‌گیری حیوانات نبود و ازدواج مشمول این همه قوانین آسمانی و رهبری پیامبران (علیهم السلام) و راهنمایان قرار نمی‌گرفت. پس باید در آن اهداف مهم دیگری نیز وجود داشته باشد؛ از جمله: ایجاد، بقا و طهارت نسل، تکمیل و تکامل، مودت و صفا و از همه بالاتر، انجام وظیفه الهی. پیمان ازدواج پیمانی مقدس و الهی است. بدین‌سان، جز در سایه احکام الهی نمی‌توان آن را فسخ کرد. ازدواج امری اساسی و مهم است، باید در جامعه رشد و توسعه یابد تا افراد در سایه پای بندی بدان از بسیاری انحرافات و پیش آمدهای ناگوار مصون بمانند. آن کس که تن به تشکیل خانواده ندهد، هم به خود جفا کرده است و هم به فردی دیگر از جنس مخالف که پاک دامن در انتظار همتای مؤمن برای تشکیل زندگی و بهره‌مندی از نعمت و آسایش آن است. این تحقیق اهمیت ازدواج در اسلام را نه تنها به عنوان یک قرارداد اجتماعی، بلکه به عنوان راهی برای ایجاد پیوندهای معنوی و عاطفی میان زوجها می‌بیند. در اسلام، هدف ازدواج به تحقق آرمان‌های مذهبی و اجتماعی بازمی‌گردد؛ جایی که استمرار نسل و تقویت جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این پژوهش بر این نظر است که درک و پذیرش مسئولیت‌های مشترک و تلاش برای رفع نیازهای یکدیگر، پایه‌های زندگی زناشویی موفق را تشکیل می‌دهد. انتخاب همسر بر پایه معیارهای صحیح و مذهبی و توجه به نیازهای روحی و جسمانی طرفین زمینه‌ساز پرورش محیطی سالم برای تربیت فرزندان صالح است. ازدواج نه تنها به ارضای نیازهای فردی می‌پردازد، بلکه به عنوان وسیله‌ای برای تعمیق روابط عاطفی و اجتماعی نیز عمل می‌کند. از این‌رو، حفظ و تحکیم بنیان خانواده به مثابه یک وظیفه شرعی و اخلاقی بر عهده افراد است، تا جامعه‌ای سالم و متعالی بر پایه اصول الهی شکل بگیرد.

منابع:

*قرآن

منابع عربی

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۶، قم: انتشارات ادب الحوزه، ۱۴۰۵ق.
- ۲- پیروز مجتبی، لاله صیدالی، حجت الله شریفی، ازدواج و طلاق از منظر روانشناسی، ناشر کدیور، ۱۳۹۵.
- ۳- جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، تاج اللغة و صحاح العربیه، تحقیق احمد عبدالغفور عطار، بیروت، دارالعلم للملایین، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق.
- ۴- حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۴، چاپ اول، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۰۹ق.
- ۵- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، لغتنامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۳ش.
- ۶- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت: انتشارات دارالقلم، ۱۴۱۶ ه.ق.
- ۷- صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۲، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ ه.ق.
- ۸- طباطبائی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه، بی تا .
- ۹- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، بیروت: انتشارات دارالمعرفه، افسست، ۱۴۰۶ق .
- ۱۰- کوفی، محمد بن محمد اشعث، الجعفریات (الأشعثیات)، چاپ اول، تهران: انتشارات مکتبه نینوی الحدیثه، بی تا.

منابع فارسی

- ۱۱- توشیهیکو ایزوتسو، خدا و انسان در قرآن، ترجمه: احمد آرام، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴ش.
- ۱۲- فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش ها از منظر قرآن و حدیث، چاپ اول، قم: موسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۷.

- ۱۳- محسنیان راد، مهدی، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی (میان فردی، گروهی، جمعی)، تهران: انتشارات سروش، (انتشارت صدا و سیما)، ۱۳۶۹.
- ۱۴- معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، چاپ دوم، تهران: انتشارات نامن، ۱۳۸۶ ش.
- ۱۵- مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۵، انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰.
- ۱۶- نصر، حسین، آرمان‌ها و واقعیت‌های اسلام، ترجمه: انشاءالله رحمتی، تهران: انتشارات جامی، ۱۳۸۲.

مقالات

- ۱۷- اسحاق علی خطابی هیکویی مقاله عوامل موثر در استحکام زندگی زناشویی ، جمعه دوازدهم اسفند ۱۳۹۰
- ۱۸- مقاله بررسی زوجین از دیدگاه اسلام ، نویسنده حامد ملانوری

سایت

- ۱۹- سایت پژوهه، برگرفته از مقاله «اسلام»، تاریخ بازیابی ۱۶/۷/۱۴۰۰.
- ۲۰- <https://www.iranprojhe.com>.